

מחשבה קצרה על הדף הרב יחזקאל הרטמן

דף פה

מסכת זבחים דף טז

קרני אילו של יצחק

העצמות הגידין והקרנים והטלפים וכו', אם הם מחוברים לבשר, יעלו. ואם לאו, לא יעלו. ואם שלטה בהן האור, יעלו.

בפרשת יתרו (שמות יט, ג) נאמר "במשוך היובל המה יעלו בהר", ופירש רש"י: "כשימשוך היובל קול ארוך, הוא סימן סילוק שכינה והפסקת הקול, וכיון שנסתלק הם רשאים לעלות. היובל, הוא שופר של איל, שכן בערביא קורין לדיכרא יובלא. ושופר של אילו של יצחק היה."

ומקור הדברים בפרקי דר"א (פרק לא) המפרט שכל החלקים של האיל לא יצאו לבטלה, ונעשה בהם שימוש לקדושה. ושתי קרניו נעשו מהן שופרות - "בשל שמאל נשמע קול הקב"ה על הר סיני שנאמר ויהי קול השופר. וקרן של ימין הוא גדול מן השמאל, ועתיד לתקוע בו לעתיד לבא בקיבוץ של גלויות, שנאמר והיה ביום ההוא יתקע בשופר גדול."

הרמב"ן (שמות סט) מקשה על רש"י, דכיון שאילו של יצחק היה עולה, היה צריך אברהם להקטיר גם את הקרניים, כמב' בסוגיין. וממשיך הרמב"ן: "ואולי גיבל הקב"ה עפר קרנו והחזירו למה שהיה (והוסיף הט"ז בדברי דוד, שכן מצינו בטיטוס שכל יום נשרף ונעשה אפר, ואח"כ שבים ומחזירים אותו למצבו הקודם). אבל לפי דעתי האגדה הזו יש לה סוד, ואמרו שזה הקול הוא פחד יצחק וכו'."

הרא"ם מקשה על הרמב"ן "ולא ידעתי מי הכריחו לזה הפירוש, שיותר נכון היה לו לפרש האגדה הזאת כשפירש ממקום חיבורו, ששוב אינו ראוי להקטרה כמו ששינוו בזבחים פרק תשיעי וכו'."

וגם באוה"ח (ויקרא א, ט) עמד על השאלה מדוע לא הקריב אברהם את קרני האיל, ותיריך: "ואולי שהקריב הכל ופקע מעל המזבח, כדתנן וכולן שפקעו מעל המזבח לא יחזירו. או אפשר שנתלש מעליו קודם זריקה, ולא נתרבו הקרנים וכו' להקריבה אלא בעודן מחוברים."

ובגור אריה כתב שא"א לפרש שהקרנים פירשו ולא היו ראויים להקטרה, דא"כ לא היה נקרב תחת יצחק, ואין נחשב השופר הזה 'אילו של יצחק' לענין סגולתו. שכל מעלת האיל הוא משום שאברהם הקריבו ועשאו קודש קדשים, אבל אם נתלש קודם לא היה לו חשיבות זו.

אבל הגו"א תמה על הרמב"ן שאין הפירוש הוא שגוף האיל עצמו היה תחת יצחק, ושהאיל עצמו היה קיים מששת ימי בראשית, אלא הכוונה היא שהזכות שיש באיברי האיל הם עומדים לבני ישראל לדורי דורות. שכל דבר שהיה באיל, קנו כנגדו מעלה עליונה אלקית. ודבר זה נקרא שהיה 'אילו של יצחק', שהרי בשבילו נעשה. ולכן אין שאלה שהקרן הגשמי נשרף, שבהר סיני לא היה שימוש בקרן ההיא אלא במה שהקן מייצג.

כל שפסולו בקודש

"כל שפסולו בקודש הקודש מקבלו, לא היה פסולו בקודש אין הקודש מקבלו."

בדרושי הצ"ח (דרוש ו) מבאר בזה, דהנה אמרין בתענית (ה, א) "אין תפלתו של אדם נשמעת אלא בבית הכנסת", והיינו דמצוי שאדם מתפלל ובאה לו מחשבה זרה, והרי זה דוגמת מחשבת חוץ בקרבן, דהתפילה במקום קרבן. אלא שאם מתפלל בבהכ"נ כש"כ כמו "פסולו בקודש" דהקודש מקבלו, אבל כשמתפלל חוץ לבהכ"נ אין פסולו בקודש ואין הקודש מקבלו. ומביא לכך משל ממלך שהגיע למדינה, וכל אחד נתן מתנה למלך, אלא שהיו שתי קבוצות, האחת ביקשה מהמלך שישלח את עבדיו לקחת את המתנה, והקבוצה האחרת הלכה להיכל המלך להביא לו את המתנה. והחילוק ביניהן הוא כאשר המנחה אינה מושלמת ויש בה פגמים, דאם המלך שולח את עבדיו לקחת את המנחה, לא יתרצה אם המנחה אינה מושלמת. ורק מי שבא אל המלך להביא את מנחתו, הרי הוא מתרצה אליו גם אם יש פגמים במנחה כי סוף סוף טרח לבוא אל המלך לכבדו. והנמשל הוא החילוק בין מי שמתפלל בבהכ"נ בהיכל המלך, או שמתפלל בביתו.

במקום אחר בדרושי הצ"ח (אהבת ציון דרוש ה) מבאר באופן אחר, שאמנם אין הקב"ה בא בטרנויני עם בריותיו ומצוי שבאותו לו מחשבות מטרידות. אולם מה שנדרש מהאדם, שלפחות יתחיל את תפילתו בכוונה, וכמו שהורו חז"ל לכון לפחות בברכת אבות. וזהו הרמז ע"פ סוגיין: דכל שפסולו בקודש, דהיינו שאם התחיל תפילתו 'בקודש' דהיינו בכוונה, ואח"כ מחמת אונס נתבלבל מחשבתו בברכות אמצעיות ונפסלה תפילתו 'בקודש', אז 'הקודש מקבלו'. אך כל ש'אין פסולו בקודש', שתיכף בהתחלת התפילה לא היה לבו אל הקודש, 'אין הקודש מקבלו'.

בספר לקוטי בתר לקוטי מביא בשם ספר ילקוט יהודה, שבמאמר זה מובן מה שכתב הרמב"ם בהלכות תשובה (פ"ג הי"א), שכל הפורש מן הציבור אין לו חלק לעוה"ב [ועצם היסוד מובא בגר"א פרשת נצבים, שהחילוק בין פרשת כי תבא לפרשת נצבים, שבפרשת כי תבא כלל ישראל נמצא כאחד קודם וכמו שתחילת נצבים "אתם נצבים היום כולכם", אך בהמשך פרשת נצבים מדובר על מי שפורש מן הציבור והולך בשרירות לבו, ועל כן "ורבצה בו כל האלה... ומחה ה' את שמו מתחת השמים"], כי בהיות האדם כלול עם הציבור, אז אף אם יחטא נחשב הוא כפסולו בקודש, ואז הקודש מקבלו ודינו הוא שאם עלה לא ירד, לא כן הפורש מן הציבור, יש בו פסול ויצא.

מחברים יעלו

שיטת רבי דכל דבר המחובר לזבח עולה עמו, כגון קרנים וטלפים וכדו', אך אם פרש ממנו אינו עולה עמו.

התפארת שלמה (פרשת צו) על הפסוק "כל זכר בבני אהרן יאכלנה וגו' כל אשר יגע בהם יקדש", ופרש"י להיות כמוה, מבאר שהתורה מרמזת בזה גודל מעלת דיבוק חכמים וצדיקי הדור, שכל המסתופף בצילם ומתאבק בעפר רגליהם, אף כי הוא אינו במדרגה הנכונה, עכ"ז אם הוא מחובר לטהור יש לו תקומה להיות לו עליה ע"י הצדיק, וכמו שאמרו במשנה בזבחים הקרנים והטלפים כל זמן שהם מחוברים יעלו, פירשו לא יעלו, רמז על הנ"ל, שאם הוא מחובר לצדיק יעלה עמו אף שהוא בשפל המדרגה.

ובגמרא (פסחים מה, א) יליף מהפסוק הנ"ל טעם כעיקר, כי כן הוא כח הצדיק לתת טעם בתורה ומצוות שלו להרימם למעלה, "כמו ששמענו מאת הרה"צ המנוח מו"ה חייקא המדורא זלה"ה, שהיה עוסק בתעניות וסגופים כמה פעמים משבת לשבת והיה נעור אלף לילות לעסוק בתורה, ועכ"ז לא הרגיש בנפשו תיקון השלימות, עד אשר בא אל הרה"ק המגיד מו"ה דוב בער ממעזריטש זלה"ה, ותיכף נגמר תיקונו הראוי, כי הטעם שנותן הצדיק בעבודתו הוא העיקר."

ובפרשת אמור נאמר "ויאמר ה' אל משה אמור אל הכהנים בני אהרן וגו', ופרש"י "אמור ואמרת להזהיר גדולים על הקטנים", וכתב התפא"ש שיש לרמז כאן הענין הנ"ל, שהדבק בצדיקים תהיה לו עליה בתוכם, כמו שנאמר יברך יראי ה' הקטנים עם הגדולים, פי' אם הקטנים הם מחוברים עם הגדולים, גם הם בכלל הברכה. "ודבר זה גילה לנו הבעש"ט ז"ל בדורו, ומאז כן בכל דור ודור ודורשו עד ביאת הגואל, כל הדבוק בהם יש להם עליה לכל הנשמות לא ידח מהם נדח." וזהו להזהיר גדולים על הקטנים, לזרז הצדיקים שבדור להעלות את הקטנים עמם, וכמו שאמר יוסף לאחיו לא תראו פני אחיכם אתכם, פי', שהצדיק אמור להעלות איתו את זה שזקוק לסיוע ועלייה.

ובפרשת פנחס מביא התפארת שלמה את הגמ' לעיל (מג, ב) "אמר ר' יצחק אמר ר' יוחנן, הפיגול והנוטר והטמא שהעלן לגבי המזבח פקע איסור מהן, אמר רב חסדא מרי דיכי, מזבח מקוה טהרה? אמר ר' זירא שמשלה בהן האור", ומרמז בזה הענין הנ"ל, שהמזבח והזבח הם רמז לבחינת צדיק הדור שהוא בסוד מזבח המכפר על בני ישראל [וכן הצדיקים נקראים אריאל כמו המזבח], ולפיכך הצדיק מעלה כל מה שמתחבר אליו, כמו המזבח.

והנה במשנה בהמשך מובא שהכלי מקדש מה שנכנס אליו, אולם דוקא מה שראוי לו, וכתב בספר אגרא דכלה (פרשת כי תבוא) שנרמז בכך שלפעמים ניצוצות של ישראל נמצאים אצל אוה"ע, וברגע שמתחברים ליהודי, מתקדשים, כקידוש כלי שרת. אך יש גם מצב הפוך שלפעמים יש נשמת ערב רב בתוך ישראל, ועל כן אף שנמצאת בתוך גוף של ישראל, אין מתקדש, לפי שאינו ראוי לו.

ומצירוף כל הדברים עד כאן, נמצינו למדים, שבוודאי אדם יכול להתעלות ע"י חיבור לקדושה, אך צריך להיות ראוי. ועל כן המבקש לעלות ע"י דביקות לצדיק, מ"מ צריך לעבוד על עצמו באופן מסוים, שייחשב "ראוי לו".

אין לינה פועלת בראש המזבח

דנה הגמ' האם יש לינה בראשו של מזבח.

ולבאר יותר ענין זה, נעמיק בעיקר הנושא של 'לינה' כפי שביאר הערבי נחל (פרשת חוקת דרוש ב).

כאשר אדם לומד תורה או עוסק במצוה, במשך היום הוא זוכר וחי את המעלה הגדולה שעשה. אך כשפורש לשינתו, הנשמה צריכה להביא את העילוי הזה אל העליונים, וכשהוא נייעור למחרת בבוקר, צריך להתחיל עבודה חדשה, ובדין שישכח את התורה והמצוות של היום הקודם. ואם הוא זוכר וחי את המצוות של אתמול, יש בדבר סימן רע, שכביכול לא התקבלו בעליונים. וזה ענין לינה, "כי בלילה מוכרח הקדושה להתעלות בשרשו, וכשן עד בוקר זהו סימן שנדחה מלמעלה, וכיון שנפסק דבר קדוש משורשו הרי הוא מטמא יותר מדבר טמא, כי מיד שוכנים שם רוחות הטומאה ובענין שאמרו רז"ל (יבמות סא, א) ישראל מטמא במוותו ולא העובדי כוכבים, לפי שגוף ישראל היה בו קדושה היינו הנשמה, וכאשר נפסק משורשו בפרדת הנשמה אז מטמא, משא"כ העובד כוכבים שלא היה בו דבר קדושה. ולכן בשר קודש נפסל בלינה, והוא רומז אל האמור, שביום השני א"א שיעלה בלב האדם כלל זכרון המצוה שעשה ביום אתמול אם נתקבלה המצוה ההיא."

וממשיך לבאר מה שאמרו רז"ל (יומא עב, ב) על עסק התורה - "זכה נעשית לו סם חיים, לא זכה נעשית לו סם המות", והוא כאמור, כי כאשר תורתו היא בשלימות ונשארת למעלה, לא תפול בלב האדם גאוה על ידה, משא"כ כשלא זכה שתתקבל תורתו למעלה, כי היתה מן השפה ולחוץ, אזי תורה זו מטמאת את האדם, כענין דבר קדוש שנפסק משורשו.

ואמנם אין מזכיר הערבי נחל את ענין "לינה בראש המזבח", אך נבוא לבארו על פי דבריו ובהקדם מה שביאר הליקוטי יהודה (פרשת ויצא) בשם זקנו האמרי אמת, שכאשר הגיע בשר לראש המזבח, הרי הוא בא למקום גבוה כזה שהוא למעלה מן הזמן, ושוב אין שייך בו לינה (דתליא ב'מזין'). וכך היה אצל יעקב אבינו ע"ה, שבמשך י"ד שנה אצל שם ועבר לא לן כי היה מעל הזמן, וכשישן במקום המקדש אמר "אכן יש ה' במקום הזה ואנכי לא ידעתי וגו' אין זה כי אם בית אלקים", ואיתא ברש"י שאם ידעתי לא ישנתי, כלומר לא שמתי לבי שאני עדיין במקום שהוא למעלה מן הזמן, כי אז לא הייתי לן.

ונצרך את הדברים לערבי נחל, שכל תורה ומצוה עולים לעולם העליון וביום הבא לא נותר ממנו זכר, אך בעולם שהוא מעל הזמן, כל דבר נשאר לנצח נצחים (ובעבר הבאנו מהשו"ע הגר"י בשם האריז"ל שכל דבר שאדם למד בעוה"ז, אף אם שכחו, יזכרו לו בעוה"ז). וזהו שכל דבר תורה ומצוה, כל שהוא בראש המזבח, אין שייך בו לינה, שהוא מעל הזמן, ויש לו זכרון לנצח נצחים.

נפגע ולא הנשמה], ועל כן כתונת שמכסה את הגוף באה לכפר על עניני גוף, וכמו מכירת יוסף ששייכת לגופים.

הסבר נוסף מובא בספר נאות בשם האבנ"ז (ה"ב עמ' שיז) ובדומה לכך בשם משמואל (וישב תרע"ה), שהכתונת היא הבגד הקרוב לגוף, והיא המבדיל בין הגוף ובין הלבוש החיצוני. כן הוא ענין שפיכות דמים, שלוקח את האדם שמחבר עליונים ותחתונים ומפריד ביניהם. שפיכות דם היא פגיעה בנקודת החיבור. גם יוסף הצדיק שהוא מידת היסוד, מחבר עליונים ותחתונים. וכמו"כ הוא הממוצע בין האבות לשבטים, וכן מצינו שיוסף הוא כנגד שבת, שהיא הממוצע בין העוה"ז לעוה"ב. נמצא שהכל שייך יחד, ועל כן הכתונת ראוי שתכפר על שפיכות דמים.

דף פט

כל התדיר ואין מעבירין

כל התדיר את חבירו קודם את חבירו.

הפוסקים דנו מה הדין אם אדם התחיל לקיים את המצוה שאינה תדירה, האם יפסיקה ויעבור לתדירה, או שימשיך את המצוה שהתחיל בה משום הכלל "אין מעבירין על המצוות".

בשו"ע או"ח (סי' כא, א) פסק שיקדים ללבוש טלית קודם שיניח תפילין, ואחד הטעמים שהביא בב"י בשם הנמוק"י שהציצית תדירה יותר.

וממשיך השו"ע שאם פגע קודם בתפילין, יניח אותם קודם הטלית, כדי שלא יעביר על המצוות.

הרמ"א (או"ח סי' ס"ט תרפד) פסק לגבי ראש חודש טבת, שאם הבעל קורא טעה והתחיל לקרות בשל חנוכה, צריך להפסיק ולקרות בשל ראש חודש, משום שראש חודש תדיר. והעיר המג"א, דאע"ג דאין מעבירין על המצוות, הכא יש להעביר, דומיא דתפילין של יד ושל ראש, שגם אם פגע בתפילין ש"ר, יש לעבור לתפילין ש"י.

והט"ז על אתר מקשה על מה שמב' ברמ"א שאם הקדים את חנוכה לראש חודש, צריך לחזור על הסדר שאמרו חז"ל, וקשה שהרי כללא הוא דאין מעבירין על המצוות, וכמובא בסי' כא לגבי טלית ותפילין. ואף כאשר עבר על דין תדיר, יצא בדיעבד, וראיה מהגמ' להלן צא, א דמבעיא לן בתדיר ואינו תדיר וקדם ושחטיה לאינו תדיר, מאי, מי אמרינן כיון דשחטי ליה מקריב ליה, או דילמא דממרס בדמו עד דמקריב ליה לתדיר והדר מקריב לשאינו תדיר. ואם נאמר שכאשר עבר על תדיר קודם לא יצא אפילו דיעבד, מה מקום לספק.

ובשו"ת שבט הלוי (ה"ג או"ח סי' ז) מבאר בזה דבר נפלא. יש מושג נוסף במצוות והוא "צורת עשיית המצוה", כמו לגבי תפילין של יד וראש, שצורת המצוה היא להקדים יד לראש. אולם במפגש בין שתי מצוות חלוקות, אין שייך בזה "צורת המצוה". על כן בשני קרבנות שעומדים זה מול זה, אף שהקדים את התדיר לא שינה את צורת המצוה. וכן טלית ותפילין הם ב' מצוות חלוקות. משא"כ בקריאת התורה, הצורה של הקריאה היא שקוראים את ר"ח קודם ואח"כ חנוכה. זו צורת המצוה של קריאת ולימוד התורה, על כן המקדים חנוכה לראש חודש משנה את צורת המצוה, וחייב להפסיק ולעבור לראש חודש.

בגדי כהונה מכפרים

שמונת בגדי הכהונה מכפרים על שמונה מיני עבירות. ובמהר"ל בחי' אגדות מאריך בענין זה, ומבאר, שיש באדם ג' חלקים - השכל, הנפש והגוף [הגדרות אלה מקבילות לנר"ן בלשון המקובלים]. ועוד יש דבר כללי שמחבר את כל הג' דברים ביחד לעלות לצורת אדם שלימה.

כנגד ג' חלקים אלה עומדות ג' העבירות החמורות. עבודה זרה היא כנגד השכל. שפיכות דמים היא כנגד הנפש - שהיא מחברת בין הנשמה לגוף ובשפיכות דם היא מתנתקת. גילוי עריות היא כנגד הגוף. ולכן בג' עבירות אלה נאמר יהרג ואל יעבור, כי הן עוקרות חלקים אלה שבאדם.

עבירת לשון הרע שקולה כנגד ג' עבירות הללו, כי עבירה זו שייכת לכל הג' חלקים - שהרי אין דיבור בלא שכל האדם, והדיבור צריך שיהיה ע"י כח הנפש שפועלת תנועות הלשון, ונעשה הדיבור ע"י הגוף עצמו. לכן כאשר אדם חוטא בלשון הרע, הוא חוטא בכל החלקים.

ובבגדי כהונה: כתונת מכפרת על שפיכות דמים, מכנסיים על ג"ע, אפוד על עבודה זרה, ומעיל על לשון הרע.

ויש עוד ד' עבירות שהן התולדות העיקריות של הד' עבירות העיקריות, וכנגדם יש את ד' הבגדים הנוספים של הכהן הגדול. גסות הרוח שייכא לזנות. הרהור הלב שייך לע"ז. עיוות הדין שייך לשפיכות דמים שעלולה להיגרם ע"י עיוות הדין. עזות מצח שייכא ללשוה"ר, שיוצאת מחיבור חוצפה ולישנא בישא.

רבי צדוק הכהן (צדקת הצדיק אות רסג) מבאר באופן דומה, ובחלוקה של "מחשבה, דיבור ומעשה". גסות הרוח היא המחשבה, הרהור הלב כנגד הדיבור, גילוי עריות כנגד המעשה, ושפיכות דמים כנגד החיבור של הכל יחד, שהוא הצורת אדם. ד' בגדי כהן הדייט הם כנגד מחשבה דיבור ומעשה ודבר הכולל, ועוד ד' בגדי כה"ג, הם מערכת מקבילה יותר גבוהה.

ובבן יהוידע מבאר ע"פ הנסתר, כיצד כל אחד מהבגדים מונח בשם הבגד אותו ענין שבא לכפר עליו.

ומכל מקום נמצינו למדים שאין זה מקרה ששמונה בגדים מכפרים על שמונה עבירות, אלא יש כאן סדר מדוקדק, וקשר מסויים בין הבגד לכפרתו.

דף פח-ב

כתונת על שפיכות דמים

כתונת מכפרת על שפיכות דמים, שנאמר ויטבלו את הכתונת בדם. מפרש רש"י שטבילה הוא לשון כפרה, ומשמע בפסוק שכתונת מכפרת על דם.

וכבר תמה הכלי יקר (שמות כה, לט) איזה קשר יש לפסוק עצמו, הרי השבטים כלל לא שפכו דם.

ומבאר ע"פ דברי רבינו בחיי, שהכתונת שייכת לגוף, וגם הירידה למצרים הביאה לשעבוד הגופים [ועוד יש להוסיף שבכל שפיכות דמים רק הגוף

לפקראה הקדיפה הכתוב

בקרבו יולדת הקדים הכתוב עולה לחטאת, ולמקראה הקדימה הכתוב. פירש רש"י שבקריאת הפרשה עולה נקראת קודם, אך בעבודתן חטאת קודמת. והקשו התוס' מה החידוש בכך שבקריאת הפרשה עולה קודמת, הרי כך כתוב.

בטור וש"ע או"ח (סי' א, ה) איתא שיש לקרות פרשת הקרבנות כגון פרשת העולה ומנחה ושלמים וחטאת ואשם, הרי שהקדים עולה לחטאת. והמג"א (סי' ק ח) הקשה שהרי חטאת קודמת לעולה. ומתריך שכאשר אדם מביא קרבן חטאת הרי הוא בא על חטא, ועל כן החטאת קודמת. אך לגבי קריאת הפרשה בכל יום, הרי לא ידוע לו על חטא מסוים, ועל כן עולה יותר שייכת אליו, דאין לך אדם שאינו מחויב עולה.

בשו"ת שב יעקב (או"ח סי' ב) מיישב ע"פ דברי רש"י הנוכרים לעיל, דלמקראה יש להקדים עולה, ואין הכוונה רק בקריאת התורה, אלא קאי גם על קריאת פרשת הקרבנות.

בספר נפש חיה לרבי ראובן מרגליות (או"ח סי' א, ה) מבאר שבקריאת פרשת העולה מתקיים "נשלמה פרים שפתינו", כיון שאין בידינו להביא קרבן ממש, והקב"ה מחשיב לנו את הקריאה כהבאה. אך לגבי חטאת, כיון שיש בה חלק שניתן לכהנים, אין די באמירתנו, לפי שהכהנים נפסדים בכך שזו רק אמירה, ונמצא שיש כאן חסרון. מטעם זה יש להקדים באמירה את העולה.

בחומת אנך לחיד"א (פרשת תזריע) מבאר באופן נוסף: "והנה העולה באה לכפר על הרהור הלב, והחטאת על החטא שחטא במעשה. ומן הדין היה שיהא חמור החוטא במחשבה יותר מחוטא במעשה, שהמחשבה רוחנית והיא חלק ה' בעוד שהמעשה באה מאביו ואמו. אך מענותנותו יתברך לא רצה להעניש על המחשבה, ומיהו להעיר לב האדם הקדים את העולה בכתוב, לומר דמן הדין זה יצא ראשונה להעניש על המחשבה, אמנם א"ל רחום הוא ואין עונש אלא על המעשה, ולכן בהקרבה חטאת קודמת לעולה".

על דרך דומה ביאר במכתב מאליהו (ח"ג עמ' 174), שחטאת שייכת לעולם המעשה שהוא תחתון. עולה באה לכפר על המחשבה שהיא עולם עליון יותר. אך בעבודת האדם המעשית הוא צריך להתחיל מלמטה ולתקן את המעשה ואח"כ לתקן את המחשבה. אולם בקריאת הפרשה, שהיא מגיעה מלמעלה, עוסקים קודם בדבר היותר גבוה וחשוב.

מוספי ראש חודש מקודשים מוספי שבת

מבואר בגמרא שמוספי ראש חודש נחשבים "מקודש" ביחס למוספי שבת.

ומבאר רש"י משום שראש חודש איקרי מועד, וצ"ב סוף סוף ודאי שקדושת שבת גדולה הרבה יותר.

רבי צדוק הכהן (פרי צדיק חנוכה אות כה) מבאר דהנה יסדו לנו חז"ל (ב"מ לה, א) "רוצה אדם בקב שלו יותר מתשעה קבין של חבירו", ועומק הדבר הוא שתשע המידות העליונות של הקב"ה הן השפעות ממנו אלינו, והמידה האחרונה היא העבודה שלנו - מידת המלכות, וזהו שרוצה אדם במה שהוא עושה יותר ממה שמקבל מלמעלה.

קדושת שבת קביעה וקיימא ומגיעה מלמעלה, ואילו ראש חודש מתקדש ע"י עם ישראל. לכן קדושת ר"ח גדולה. ולכן ראש חודש מוזכר ראשון אצל השונמית - לא חודש ולא שבת, ובפסוק: והיה בימי חודש בחדשו ומידי שבת בשבתו.

ובמקום אחר מבאר שזהו הטעם שבתפילת מוסף של שבת ר"ח אומרים "אתה יצרת", שעיקרה עוסק בראש חודש, ומשום שראש חודש הוא מצידנו.

בשם משמואל (מסעי תר"ע) מעמיד את היסוד לפי דרכו, ששבת היא קדושה עליונה, ובמוצאי שבת אין אנו יכולים להחזיק בה, ועל כן עושים הבדלה, ונאמר "וי אבדה נפש", ולעומת זאת קדושת ראש חודש מוחזקת בידינו במשך כל החודש. שבת היא קדושה בפנימיות העולמות ופחות שייך אלינו, וראש חודש הוא בחיצוניות העולמות, ומישך שייך אלינו. וזה המתחבר לדברי רבי צדוק שראש חודש יותר שייך אלינו, ולען אפשר להחזיק בו.

דף זה נלמד בערב חנוכה, ובפרי צדיק מוסיף נקודה נפלאה, שהעומק הגדול ביותר הוא להגיע לתפיסה ש"גם כל מעשינו פעלת לנו", שכוחו של הקב"ה נמצא גם במעשים שלנו, שכל השתדלותינו מגיע מלמעלה. וזו מעלת יעקב אבינו שאמר "האלקים אשר התהלכו אבותי לפניו" כלומר הכיר בכך שכל מעלת האבות הגיעה מהקב"ה.

חנוכה הוא הזמן שעם ישראל עושה את ההשתדלות שלו, יחד עם ההכרה שהכל מלמעלה. וכך היה נס פך השמן, שאנו הדלקנו יום אחד, ובפועל היה נס מה' ודלק שמונה ימים. וכן במלחמה החשמונאים עשו את מה שבכוחם, ויצאו למלחמה, והקב"ה סייע בעדם. בגדר "פתחו לי פתח של מחט", ואז הקב"ה פותח שפע מלמעלה.

והנה על קושיית הב"י מדוע עושים חנוכה שמונה ימים, הרי היה מספיק שמן ליום אחד, יישב השפת אמת, שהנס גילה שגם היום הראשון שהוא 'דרך הטבע', גם הוא נס.

נמצא השלהבת עולה מאליה - חנוכה הוא השילוב של ר"ח ושבת. שבת היא מלמעלה; ר"ח הוא מצידנו; וחנוכה משלב ביניהם, שגם מה שמצידנו הוא מלמעלה. ועל כן נפלא שבכל חנוכה חייב להיות שבת וראש חודש.